

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ЦЕНТР НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ
ТВОРЧОСТІ ШКОЛЯРІВ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання науково-методичної ради Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти

31. 08. 2023 року № 7

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ департаменту освіти і науки Тернопільської обласної військової адміністрації

08. 09. 2023 року № 137/2.1-06

**Навчальна програма з позашкільної освіти
науково-технічного напрямку
гуртка учнівського самоврядування
"ДИЗАЙН МИСЛЕННЯ"**

1 рік навчання

Автор:

Попович Наталія Вікторівна — завідувач організаційно-масового відділу Тернопільського обласного комунального центру науково-технічної творчості школярів та учнівської молоді.

Рецензенти:

Хома Світозара Олегівна — завідувач Центру виховної роботи, захисту прав дитини та громадянської освіти Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти.

Кривокульська Наталія Степанівна — завідувач методичного відділу Тернопільського обласного комунального центру науково-технічної творчості школярів та учнівської молоді.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Майбутнє України – за поколінням, що нині в школі опановує уроки життя, якість якого залежить від рівня розвитку життєвої компетенції.

Щоб мати можливість знайти своє місце в житті, сучасний учень повинен володіти певними якостями і вміннями: мати досвід пізнання самого себе, розуміння інших людей, механізмів і законів, що впливають і на людські відносини, вміти ідентифікувати себе, як члена суспільства, громади, групи, точно використовувати набуті знання і вміння в оточуючій його дійсності, бути здатним генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення, творчо мислити, вміти здобувати, переробляти інформацію, одержану з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення, бути комунікабельним, володіти навичками спілкування, правильного розуміння бажань, очікувань і вимог інших людей, урахування їх прав, вміти конструктивно розв'язувати конфлікти, вміти долати труднощі та відстоювати свої права, бути готовим до вибору майбутньої професійної діяльності, бережливо ставитись до свого здоров'я, здоров'я інших як найвищої цінності, вміти розробляти власний життєвий проект тощо.

Навчальна програма "Дизайн мислення" реалізується у гуртках науково-технічного напрямку позашкільних та загальноосвітніх навчальних закладів та спрямована на вихованців віком від 9 до 13 років.

В основу програми покладено положення компетентнісного та діяльнісного підходів; положення "Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України" (наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 1243).

Програма "Дизайн мислення" за змістом торкається широкого кола питань життєдіяльності підлітків. Оволодіння знаннями, вміннями та навичками у найголовніших сферах людського життя сприятиме освоєнню базових алгоритмів соціальної взаємодії та поведінки, життєво-рольові підготовці

підлітків, забезпеченню досвіду, самовизначенню. Когнітивні та соціально-емоційні навички — це не щось протилежне, вони доволі близькі. Дослідження доводять, що тим, хто розвинув допитливість і комунікабельність, легше йде математика. Ті, хто має розвинену креативність, краще пишуть есеї та проявляють себе на заняттях з мистецтва. Діти із "мисленням зростанням" також мають вище почуття власної ефективності, здатність виходити за межі зони комфорту та беруться за складніші завдання, менше бояться помилятися та експериментувати. І таких значних покращень досягти доволі легко. Адже "мислення зростання" — не особиста риса, а навичка, яку легко розвинути у вихованців.

Зміст програми пов'язаний із такими освітніми галузями, як "Суспільствознавство", "Охорона довкілля та сталий розвиток", "Лідерство", "Етика", "Екологія", "Основи психології".

Мета програми - створення умов для соціального становлення, формування соціальної позиції вихованців, розвиток соціально-комунікативного потенціалу особистості вихованців, формування правильної самооцінки та способів ефективної взаємодії в колективі.

Сучасна освіта повинна сприяти становленню особистості як суб'єкта і стратега власного життя, гідного людини. Навчитись жити – значить виробити свою позицію в житті, свій світогляд, ставлення до себе та інших, діяти відповідно до поставленої перед собою мети. А для цього потрібно визначитись в питанні "Де жити і як жити?", тобто побудувати свій власний індивідуальний спосіб життя, обрати оптимальний режим психологічних та фізичних навантажень, спосіб реакції на проблеми та успіхи;

сприяти розширенню світогляду, формуванню системи цінностей вихованців;

виховувати потребу у дотриманні здорового способу життя, екологічної культури, сприяти профілактиці відхилень у соціальному розвитку і поведінці учнів;

розвивати критичне мислення, креативність, співпереживання, товариськість, уміння жити в мирі із собою та людьми довкола, здатність переносити невизначеність, емоційна стійкість;

Навчальна програма передбачає 1 рік навчання (основний рівень): 144 год. на рік; 4 год. на тиждень.

Програму побудовано за роздільною системою, вона включає **6 розділів**. **Розділ "Як стати справжнім лідером."** передбачає наблизити вихованців до дорослого життя з його вічними проблемами справедливості й несправедливості, а також можливість обмінюватися думками, висловлювати судження, розігрувати діалоги тощо та направити на поглиблене пізнання себе та знайомство з однолітками, розвиток міжособистісного інтелекту.

Розділ "Будьмо ввічливими" навчає гуртківців основ успішної комунікації, ознайомлює з етичними нормами спілкування з однолітками, батьками та старшими людьми, пояснює залежність зовнішнього вигляду людини від того, як її сприймають оточуючі. У ході вивчення розділу вихованці можуть коментувати різні життєві ситуації та свої вчинки, проводити благодійні акції, створювати оповідання, казки, мультфільми, чи відеоролики.

Зміст розділу **" Як розширити власний кругозір"** спрямований на ознайомлення гуртківців із методами розширення власного світогляду, основам роботи із різноманітними інформаційними джерелами.

Розділ "Бережемо світ навколо нас" надає можливість вихованцям більш глибоко усвідомити надзвичайну актуальність розумного ставлення до довкілля, необхідність жити у гармонії з природнім середовищем.

Розділи "Спілкуємось з відкритими серцями" та "Будьмо громадянами" передбачають здобуття вихованцями соціальних знань, що сприятимуть орієнтації у суспільних процесах, а також можливість висловити власну точку зору у ході обговорення, диспуту тощо. Підсумком роботи гуртка є учнівська конференція.

Методи і прийоми

При проведенні занять широко використовуються такі методи й прийоми, як робота в малих групах, робота в парах, мозковий штурм, рольові ігри, ділові ігри, дискусії. Анкетування, коло ідей, рухливі ігри, розв'язування проблемних і пізнавальних завдань, тренінгові вправи, дебати, інтерв'ю, аналіз документів - джерел, аналіз ситуації, аналіз аргументів "за", і "проти". Методи контролю за отриманими результатами: презентація творчих робіт по завершенню розділів, на учнівській конференції.

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення до змісту програми та розподілу годин за темами, а також доповнювати розділи іншими темами, зважаючи на особливості контингенту учнів, їхні інтереси тощо.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		Теоре- тичні	практичні	усього
1.	Вступне заняття	2	-	2
	Розділ 1. Як стати справжнім лідером.	13	17	30
1.1.	Тренінг "Унікальність мого Я". Що таке самооцінка.	1	3	4
1.2.	Робота в команді.	1	3	4
1.3.	Важливі лідерські якості. Як наші вчинки впливають на наше життя. Вправа криголам. Тренінг розвитку лідерських якостей. Заняття з елементами тренінгу "Лідер і його команда".	1	3	4
1.4.	Особистість лідера Вправа "Привітання-інтерв'ю", "Кодекс лідера". Що таке етикет.	4	4	8
1.5.	Що означає бути вихованим та справедливим. З чого починається дружба. Як досягти поваги в колективі.	4	4	8
1.6.	Яке значення для людини має сім'я.	2	2	4
	Розділ 2. Будьмо ввічливими.	8	14	22
2.1.	Як досягнути успіху в спілкуванні.	2	2	4

2.2.	Як спілкуватися, долаючи відстані.	2	6	8
2.3.	Що означає бути вдягненим доречно. Стили одягу. Дрес-код.	2	2	4
2.4.	Ділове спілкування.	2	4	6
	Розділ 3. Як розширити власний кругозір	10	14	24
3.1.	15 захоплюючих способів, як розширити свій світогляд.	4	4	8
3.2.	Поняття єдиного інформаційного простору. Основні джерела інформації.	1	3	4
3.3.	Медіаграмотність.	1	3	4
3.4.	Екскурсія в бібліотеку.	1	1	2
3.5.	Екскурсія в музей науки.	1	1	2
3.6.	Мислення та інтелект. Фактори розвитку інтелекту.	2	2	4
	Розділ 4. Бережемо світ навколо нас.	8	18	26
4.1.	Якими є моральні правила відносин між людиною і довкіллям.	2	2	4
4.2.	Компоненти довкілля. Зовнішні загрози.	4	8	12
4.3.	Суспільство споживання. Здоров'я та довкілля. Наша Земля в майбутньому.	2	8	10
	Розділ 5. Спілкуємось з відкритими серцями.	6	6	12
5.1.	Що означає бути моральною людиною. Якими є моральні норми українського народу.	2	2	4
5.2.	Що означає поважати інших. У чому виявляється милосердя.	4	4	8
	Розділ 6. Будьмо громадянами.	10	16	26
6.1.	Якою є мораль демократичного державного суспільства. Як ми обираємо свій життєвий шлях.	4	6	10
6.2.	Якими є права та обов'язки людини в демократичному суспільстві.	4	6	10
6.3.	Ми – громадяни України.	2	4	6
	Підсумкове заняття.	2	-	2
Разом		59	85	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ. (2 год.)

Вступна бесіда. Мета та зміст роботи гуртка. Знайомство з членами клубу. Принципи спільної діяльності. Умови участі у засіданнях клубу. Техніка безпеки і основи безпеки життєдіяльності під час проведення занять.

Розділ 1. Як стати справжнім лідером. (30 год.)

1.1. Тренінг "Унікальність мого Я". Що таке самооцінка. (4год.)

Теоретична частина. Коли і чому виникла мораль. Піраміда потреб Маслоу. Що таке духовна краса. У чому виявляється сила людського духу. Що означає бути щасливим.

Практична частина. Вправи: "Я неповторний", "Інтерв'ю", "Колесо мого життя". Спільний проект. (Вихованцям гуртка пропонується взяти участь у пізнавальний проекті. Наприклад, улюблені справи об'єднані певною темою та обмежені часом: "10 музеїв за 20 днів", "5 малюнків за 2 години", "7 робіт за тиждень", тощо.)

1.2. Робота в команді. (4 год.)

Теоретична частина. Правила роботи в команді. Командний гравець: що таке "вміння працювати в команді"

Практична частина. Тренінгові вправи на командоутворення. Тренінгове заняття на розвиток комунікаційних навичок.

1.3. Важливі лідерські якості. Як наші вчинки впливають на наше життя (4 год.)

Теоретична частина. Лідерські якості. Що таке товаришування та як стати товаришким. Як розрізнити справжній та вигаданий авторитет.

Практична частина. Мотиваційний тренінг "Тін-лідер".

1.4. Особистість лідера. Що таке етикет. (8 год.)

Теоретична частина. Особистість лідера, що потрібно для успіху. Основи етикету.

Практична частина. Вправа "Привітання-інтерв'ю", "Кодекс лідера". Що таке етикет, мораль. Ознайомлення з правилами етикету при спілкуванні, поводження в громадських місцях та за столом. Як пов'язані етика та духовний світ людини. Заняття з елементами тренінгу по розвитку лідерських якостей – "Все в твоїх руках".

1.5. Що означає бути вихованим та справедливим. З чого починається дружба. Як досягти поваги в колективі. (8год.)

Теоретична частина. Як пов'язані етика та духовний світ людини. Як улаштувати свято вдома чи в школі. Як робити і приймати подарунки.

Практична частина. Гра "Коло чеснот". Вправа "Малюємо чесноти". Вправа "Малюємо разом". Прочитати та обговорити уривок з повісті-казки Антуана де Сент-Екзюпері "Маленький принц". Обговорити за допомогою "відкритого мікрофона" вислів "Ми відповідальні за тих, кого приручаємо". Тест "Чи товариські ви?". Обговорення і аналіз в малих групах наведених конфліктних ситуацій, що сталися з однолітками в школі. Вправа "Країна ідеальних взаємин" (малими групами малюємо карту, на якій відтворюємо шлях до ідеальних дружніх стосунків).

1.6. Яке значення для людини має сім'я (4 год.)

Теоретична частина. Особистісне та соціальне значення любові. Різниця між захопленням та любов'ю. Найважливіші основи шлюбу. Сім'я і батьківство: історія і сучасні тенденції. Відносини батьки - діти.

Практична частина. Дискусія "Любов і сім'я: для чого створюються і чому розпадаються сім'ї". Висловлювання думок вихованців з питання "Як я буду виховувати власних дітей".

2. Розділ "Будьмо ввічливими" (22 год.)

2.1. Як досягнути успіху в спілкуванні (4 год.)

Теоретична частина. Стили спілкування. У чому виявляється вміння користуватися мовним етикетом. Коли спілкування приносить задоволення.

Практична частина. Тренінгові заняття: ділові ігри, аналіз своїх якостей, дій. Психологічні тренінги "Я і мій колектив". Коло порад, перехідний мікрофон та інші.

2.2. Як спілкуватися, долаючи відстані (8 год.)

Теоретична частина. Що можна прочитати у погляді. Вербальна та невербальна комунікація. Коли жести красномовніші за слова. Коли доречно користуватися телефоном.

Практична частина. Тренінгові заняття: вправи "Пантоміма", "Крокодил" та "Передай далі", аналіз своїх якостей, дій. Коло порад, перехідний мікрофон та інші. Майстер-клас "Як оформити листа, надісланого мережею Інтернет". Рольові ігри: "Озвучка", "Нишпорка".

2.3. "Що означає бути вдягненим доречно. Стили одягу. Дрес-код." (4 год.)

Теоретична частина. Що таке мода. Історія моди. Стили одягу. Чому одяг є виявом індивідуальності. Коли одяг – не тільки особиста справа.

Практична частина. Бесіда "Чому одяг є виявом індивідуальності". Висловлювання думок вихованців з питання "Як, по-вашому, має виглядати

стильно одягнена людина? Чим вона відрізняється від інших? Чи може вона виглядати неохайно, непривабливо?"

2.4. "Ділове спілкування" (6 год.)

Теоретична частина. Ділове спілкування. Публічні виступи. Види публічних виступів. Методика їх підготовки і проведення.

Практична частина. Проведення зустрічі з незнайомою групою підлітків. Психологічні тренінги "Я і мій колектив". Коло порад, перехідний мікрофон.

Розділ 3. " Як розширити власний кругозір." (26 год.)

3.1. 15 захоплюючих способів, як розширити свій світогляд. (8 год.)

Теоретична частина. 15 способів розширення власного світогляду.

Практична частина. Створення карти саморозвитку. Дискусія на тему "Розумним бути модно". Елементи тренінгу: сценарій фільму про своє майбутнє життя (вправа "Художній фільм").

3.2. "Поняття єдиного інформаційного простору. Основні джерела інформації." (4 год.)

Теоретична частина. Поняття єдиного інформаційного простору. Основні джерела інформації: науково-популярні журнали, енциклопедії, підручники, наукова література, глобальна мережа Internet. Освітньо-пізнавальні проекти на телебаченні. Штучний інтелект.

Практична частина. Створення презентації "Джерела інформації" Перегляд телепроекту "Соловіне шоу". Вправа "Коло порад"(за допомогою блок-схеми скласти і записати поради безпечної роботи в Інтернеті).

3.3. "Медіаграмотність." (4 год.)

Теоретична частина. Глосарій. Поняття медіаграмотності. Фейкньюз. Фактчекінг. Медіа маніпуляції. Ціннісна та емоційна оцінка. Маніпулятивне навантаження.

Практична частина. Оцінювання інформації з використанням інструментів аналізу медіа. Тренінгові заняття з перевірки інформації у пошуковиках запитів, месенджерах, Facebook тощо.

3.4. " Екскурсія в бібліотеку." (2 год.)

Практична частина. Мандрівка по книжковому місту з метою розширити уявлення гуртківців про бібліотеку, ознайомити з правилами користування бібліотекою, викликати бажання стати активними читачами та розвитку потреби в знаннях.

3.5. "Екскурсія в Центр науки Тернополя" (2 год.)

Практична частина. Екскурсія для вихованців гуртка у музей цікавої науки з інтерактивними експонатами, яких можна(потрібно) торкатись, молодіжний простір та лабораторія освітніх інновацій

3.6. "Мислення та інтелект. Фактори розвитку інтелекту." (4 год.)

Теоретична частина. Поняття інтелекту. Структура інтелекту. Вербальний та невербальний інтелект. Теорії інтелекту. Способи вимірювання інтелекту. Фактори інтелектуального розвитку.

Практична частина. Діагностика невербального інтелекту за матрицями Равена. Проведення розвивальних ігор: "Танграм", "Домалюємо фігуру", "Фантазер", "Художник".

Розділ 4. Бережемо світ навколо нас (26 год.)

4.1. Якими є моральні правила відносин між людиною і довкіллям (4 год.)

Теоретична частина. Компоненти довкілля (вода, ґрунт, повітря). Біорозмаїття. Харчова піраміда. Як діяльність людини впливає на природу.

Практична частина. Заняття з елементами тренінгу. Перегляд екологічних відеороликів. Обговорення. Гра "Дилема" (проект "Зелений пакет").

4.2. Зовнішні загрози. Діяльність людини. Глобальні виклики (12 год.)

Теоретична частина. Урбанізація. Діяльність людини і її вплив на довкілля. Проблема утилізації відходів суспільства. Зміна клімату. Руйнування озонового шару.

Практична частина. Перегляд екологічних відеороликів "Номо Chemicus", "Ozzy Ozone", "Воїни моря", "Зміна клімату". Висловлювання думок учнів. Підготовка виставки малюнків "Бережемо природу!". Розробка проекту по збереженню екосистеми рідного міста.

4.3. Суспільство споживання. Здоров'я та довкілля. Наша Земля в майбутньому (10 год.)

Теоретична частина. Культура споживання (вибір, упаковка, реклама). Небезпека навколо. Енергетика. Як зберегти тепло. Чорнобиль. Абетка розуміння. Права громадян.

Практична частина. Заняття з елементами тренінгу. Перегляд екологічних відеороликів. Ігри "Доміно" та "Спільні рішення" (проект "Зелений пакет"). Конкурс плакатів "Наша Земля в майбутньому."

Розділ 5. Спілкуємось з відкритими серцями. (12 год.)

5.1. Що означає бути моральною людиною. Якими є моральні норми українського народу (4 год.)

Теоретична частина. Що таке мораль і моральні норми. Що в Україні споконвіку шанували найбільше. Як в українському етикеті втілено шанобливе ставлення до інших. Чому потрібно знати звичаї різних народів, які живуть в Україні.

Практична частина. Тренінгові заняття: перегляд відеоролику про Україну та її звичаї, вправа "Життєві цінності", підібрати асоціацію до слова

"Україна", прочитати уривок з книги Олекси Воропая "Звичаї нашого народу" про гостювання під час Великодня. Обговорення.

5.2. Що означає поважати інших. У чому виявляється милосердя (8 год.)

Теоретична частина. Коли виникла мораль. Як зберігаються моральні цінності суспільства. Як мораль регулює відносини між людьми. Що таке толерантність та нетерпимість. Як пов'язані повага та гідність. Що таке милосердя. Кого називають альтруїстом, а кого – егоїстом.

Практична частина. Заняття з елементами тренінгу. Вправи "Життєві цінності", "Джерела морального досвіду". Квест "Подорожуємо планетою "Ввічливість"" (невеликими групами вихованці виконують ряд поставлених перед ними завдань). Вправа "У всесвіті Добра". Висловлювання думок вихованців з питань "Не чини іншим того, чого сам собі не бажаєш", "Що таке толерантність". Обговорення в малих групах різних життєвих ситуацій пов'язаних із конфліктними ситуаціями в школі чи сім'ї. Коло порад, перехідний мікрофон та інші. Проект "Допомога людям похилого віку".

Розділ 6. Будьмо громадянами. (26 год.)

6.1. Якою є мораль демократичного державного суспільства. Як ми обираємо свій життєвий шлях (8 год.)

Теоретична частина. Чому людину визначають найвищою цінністю демократичного суспільства. Що таке громадянин, громадянськість та демократія. Чому мораль громадянського суспільства називають гуманістичною.

Практична частина. Заняття з елементами тренінгу. Прочитати та обговорити давньогрецький міф про Прометея. Працюючи в парах провести інтерв'ю з питання "Які якості й чому мають бути властиві громадянинові демократичного суспільства". Прочитати та обговорити присягу членів Організації українських скаутів. Підготовка і проведення соціологічного опитування на тему "Яким ви бачите свій життєвий шлях".

6.2. Якими є права та обов'язки людини в демократичному суспільстві (10 год.)

Теоретична частина. Якими є права і обов'язки людини в демократичній державі. Загальна декларація прав людини. Якими є права дитини. Конвенція про права дитини. Як поважають та захищають права людини в демократичному суспільстві. Що таке суспільна справедливість. У чому ми всі рівні, хоча й різні. Як пов'язані свобода та моральність людини. Що таке свобода волі, дії та творчості. Що означає "реалізувати себе".

Практична частина. Заняття з елементами тренінгу. Прочитати та обговорити міф про царя Мідаса. Тест "Схильність до морального вибору". Гра "Влаштуємо власну долю". Вправа "Як співвідносяться права й обов'язки". Висловлювання думок вихованців з питання "Що означають поняття "справедливе рішення", "справедливий суд", "справедлива людина".

6.3. Ми – громадяни України (6 год.)

Теоретична частина. Як громадяни повинні ставитися до своєї держави. Що означає бути громадянином і патріотом України. Як пов'язані наші долі з долею Вітчизни.

Практична частина. Перегляд відеороликів про Україну. Елементи тренінгу: вправи "Українська мрія", "Патріот". Обговорення висловлювань визначних людей про Батьківщину. Підготовка і проведення соціологічного опитування на тему "Хто такий патріот України". Проект творчих робіт вихованців присвячений Україні (фото світлини, малюнки, вірші...)

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- основні правила ведення дискусії, етикету, толерантного спілкування;
- сутність соціального впливу, соціальних установок і як протистояти соціальним впливам;
- поняття "толерантність" та "інтолерантність", риси толерантної особистості;
- сутність та значення концепції сталого розвитку суспільства в сучасному світі;
- сутність та значення фізичного, психологічного, духовного і соціального здоров'я людини.

Вихованці мають вміти:

- мислити критично, аналізувати й оцінювати ідеї, інформацію, судження, відбирати найбільш продуктивні з них, робити власні висновки;
- вести дискусію, формулювати і відстоювати власну точку зору;
- поводитися гідно і поважати гідність інших;
- протистояти соціальним впливам, що протирічать людській моралі і можуть нанести шкоди;
- дотримуватися здорового способу життя;
- брати участь у підготовці і реалізації соціального проекту;

- презентувати результати своєї діяльності.

Вихованці мають набути досвід:

- орієнтації у подіях, що відбуваються в країні і світі;
- формулювання власної позиції щодо соціальних процесів;
- ведення дискусії, толерантного спілкування;
- участі у тренінгах;
- підготовки інформаційних повідомлень, інтерв'ю;
- підготовки і проведення соціологічного опитування;
- підготовки і реалізації соціального проекту;
- презентації результатів своєї діяльності, виступу на учнівській конференції

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпалько О. В. Соціальне проектування : навч. посіб. / О. В. Безпалько. - К.: Київськ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2010. - 128 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: Підручник. - К.: Либідь, 2008. - 848 с.: іл.
3. Інформаційно-освітня протиалкогольна програма «Сімейна розмова». Методичний комплекс / Кер. авт. кол. Панок В. Г., Авт. кол. Вієвський А. М., Лепеха К. І., Лунченко Н. В., Луценко Ю. А., Острова В. Д., Сосновенко Н. В. - К.: Діалог Пресс, 2012. - 100 с.
4. Кручак О. Наркоманія - дорога в безодню // Позашкілля. Шкільний світ. - 2011. - №11.
5. Максимова Н. Ю. Психологічний аспект профілактики алкоголізму та наркоманії підлітків : Методичний посібник / Н. Ю. Максимова. - К.: ІСДО, 1995. - 144 с.
6. Моє життя: мрії та перепони: метод. рекомендації по формуванню здорового способу життя / Укл. І. В. Чаус. - Суми, 2006.
7. Програми для гуртків, секцій, творчих об'єднань позашкільних закладів суспільно-громадського та художньо-естетичного напрямів. - К. ІЗМН, 1996. - 400 с.
8. Програми для творчих об'єднань позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів. Соціально-реабілітаційний напрям. - Суми : ТОВ Вид-во «АНТЕЙ», 2005. - 240 с.
9. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання: теоретико-дидактичний аспект: Монографія. Книга 1. - Миколаїв: Видавництво МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2010. - 379 с.
10. Рибалка В. В. Честь і гідність особистості як предмет діяльності практичного психолога / Валентин Рибалка. - К. : Шкільний світ, 2010. - 128 с.

11. Сімейний щоденник для сімейної розмови / Кер. авт. кол. Панок В. Г., Авт. кол. Вієвський А. М., Лепеха¹⁶ К. І., Лунченко Н. В., Луценко Ю. А., Острова В. Д., Сосновенко Н. В. - К.: ООО «Компанія Юнівест Маркетинг», 2012. - 64с.
12. Суспільна акція школярів України «Громадянини» : Метод. посібник для вчителя-консультанта учнівського суспільного проекту у загальноосвітньому навчальному закладі / За ред. П. Кендзьора, О. Войтенка. - Львів: НВФ «Українські технології, 2003. - 56 с., іл.
13. Тодчук О. Дискусійний клуб для старшокласників / упоряд. : Л. Шелестова, Н. Чиренко, Н. Чернякова. - К.: Шк. світ, 2011. - 112 с. - (Бібліотека «Шкільного світу»).
14. Федоренко С. В. Корекційна тренінгова програма для сприяння зниженню комп'ютерної залежності та для самопізнання у студентів // Практична психологія та соціальна робота. - 2013. - № 1. - С. 28-39.
15. Участь молоді у процесах прийняття рішень: Посібники з участі молоді у процесах прийняття рішень та «Молодіжного барометру». - К., 2000.
16. Лист МОН України "Методичні рекомендації щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти" від 05.06.2013 р. № 14.1/10-1685.
17. Лист МОН України "Щодо використання у 2015/2016 навчальному році навчальних програм з позашкільної освіти" від 21.10.2015 р. № 1/9-501.
18. Навчальні програми з позашкільної освіти науково-технічного напрямку /за ред. Биковського Т.В., Шкури Г.А. – К.: УДЦПО, 2014. – випуск 2.